

ROLUL HĂRȚILOR COGNITIVE ÎN DEZVOLTAREA COMPETENȚEI DE LECTURĂ

Ninel BARBAROȘ, lector superior

Summary

The cognitive maps have a positive impact on the reading competence. Through this method the university teachers lead the reading activity, which implies decoding, comprehension and interpretation. The cognitive maps method contributes to the competence of understanding and the read texts interpretation. The role of the cognitive maps does not limit itself to the mentioned competences, but includes also their evaluation.

În ultimele decenii, din perspectiva învățământului formativ centrat pe competențe, se atrage atenție deosebită lecturii textelor de specialitate, reieșind din faptul că necesitatea de a cunoaște limba germană la nivel de comunicare profesională este într-o continuă ascensiune. Orizontul cultural-profesional se constituie ca unitate dintre cultura intelectuală și cea profesională. Aceasta impune ca în procesul de predare a limbii germane de specialitate să imprimăm o finalitate tehnologică cunoștințelor asimilate prin dezvoltarea competențelor lectorale și prin sublinierea și demonstrarea valențelor aplicative.

Metoda apare ca o tehnică de acțiune practică, în mod sistematic și planificat, implicând mai multe procedee didactice. Metodă hărților cognitive își are originile în filosofia cognitivă și anume în conceptul de gândire vizuală, promovat de filosoful german R. Arnheim [1, p. 27].

Gândirea vizuală asigură crearea reprezentărilor vizuale, codarea și decodarea lor în direcția cerută, poziționarea lor adecvată într-un sistem de referință, evidențierea pe imagine a diverselor criterii și proprietăți ale obiectului cercetat. Așadar, gândirea vizuală e o activitate cognitiv-constructivă, care generează imagini cu o anumită încărcătură semnificativă, făcând cunoașterea vizibilă.

Lectura, fiind un proces mental, antrenează gândirea vizuală, formând în imaginația cititorilor scheme, care încadrează informația factuală într-o ordine logică, ceea ce contribuie la înțelegerea și memorizarea ei pe termen mai îndelungat. Prin urmare, ar fi eficient de redat aceste scheme grafic, ca suport sugestiv pentru textele de specialitate, care au o încărcătură semantică destul de complexă. Reprezentarea vizuală a textelor de specialitate e, de fapt, materializarea procesului mental prin intermediul unor organizatori cognitivi, care transmit informațiile factuale, sintetizând într-o formă rezumativă mesajul unitar al textului de specialitate.

În această ordine de idei, mijloacele cele mai efective ar fi diagramele, care, potrivit cercetătorului W. Schnotz [5, p. 95], reprezintă fenomene abstracte, sesizate de psihicul uman, nefiind percepute în viața reală; indică invenții culturale, care vizualizează structuri, relații, valori și procese prin intermediul codurilor convenționale, sunt niște pictograme speciale înzestrate cu un limbaj convențional, cunoașterea căruia asigură înțelegerea și interpretarea corectă a conținutului textual și grafic; reprezintă mijloace didactice, care reflectă conținutul global al textului.

Ca metodă, diagrama reprezintă o hartă cognitivă, care reflectă informațiile cheie din text și relațiile dintre ele. Această metodă a fost folosită încă în sec. al XIII-lea de către filosoful R. Llull, pentru care, sistemul conceptual avea structura unui arbore, relațiile de interdependență fiind evidențiate prin ramificații. Abia în sec. al XVIII-lea, economistul englez W. Playfair a redescoperit această metodă, utilizând-o extins în economie.

Din perspectiva teorii cognitive promovată de psihologul D. Ausubel [6], harta cognitivă este unul dintre cei mai sugestivi organizatori cognitivi și anticipativi de progres, care cuprinde conținutul unui text într-o asamblare logică, integrând noi achiziții în contextul cunoștințelor însușite anterior.

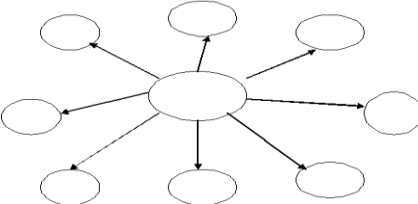
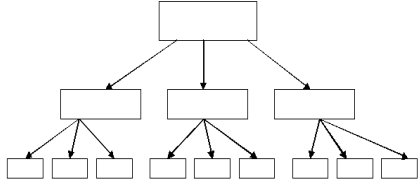
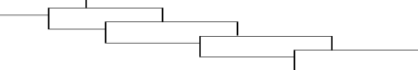
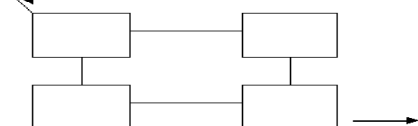
Începând cu anii '70, cercetătorul J. Novak a dezvoltat conceptul de hartă cognitivă, subliniind că această metodă de reprezentare vizuală se bazează pe faptul că învățarea temeinică a noilor concepte depinde de cele existente și de relațiile care se stabilesc între acestea.

Cercetătorul I. Neacșu [4, p. 62] a denumit conceptul vizat hartă mentală. Nucleul central al hărții mentale vizează, de regulă, o temă reflectată într-un câmp conceptual, cu reprezentări grafice, organizate radial, ierarhic sau nonlinear.

Alți cercetători folosesc termenul de hartă conceptuală. De exemplu, cercetătoarea E. Joiță [3, p. 22] susține ideea că harta conceptuală capătă forma unei diagrame care permite vizualizarea organizării procesărilor mentale ale informațiilor legate de o problemă ce ține de conținut sau concept.

Analizând cercetările efectuate de savanții B. Weidenmann [7], conchidem că în practica educațională se pot utiliza următoarele tipuri de hărți cognitive, diferențiate după forma de reprezentare a informațiilor:

Tabelul 2.1. Tipologia hărților cognitive

Hărți cognitive sub forma „pânzei de păianjen” – în centru se află un concept central, o temă unificatoare de la care pleacă legăturile sub formă de raze către celelalte concepte secundare.	
Hartă cognitivă ierarhică – presupune reprezentarea grafică a informațiilor, în funcție de importanța acestora, stabilindu-se relații de supraordonare/subordonare și coordonare.	
Harta cognitivă lineară – informațiile sunt prezentate într-un format linear.	
Sisteme de hărți cognitive – se diferențiază de celelalte tipuri de hărți conceptuale prin adăugarea <i>inputs</i> și <i>outputs</i> (intrări și ieșiri).	

Utilizarea hărților cognitive e o modalitate eficientă de a-i face pe studenți să se gândească, să vizualizeze și să-și aranjeze cunoștințele. Crearea unei hărți cognitive solicită efort mental susținut din partea subiectului în realizarea legăturilor între concepte, contribuind la memorizarea informațiilor și la aplicarea lor în activitățile de învățare prin colaborare.

Pentru a construi o hartă cognitivă, mai întâi se realizează o listă cu 10-15 concepte-cheie sau idei despre ceea ce interesează și câteva exemple. Plecând de la o singură listă, se pot realiza mai multe hărți cognitive diferite, în funcție de structura specifică a diagramelor. În această ordine de idei, cercetătoarea A. Cișman [2] propune indicații concrete, privind elaborarea hărților cognitive:

- **faza de brainstorming** presupune înregistrarea într-o ordine aleatoare a ideilor, cuvintelor, propozițiilor care au legătură cu subiectul pentru care trebuie întocmită harta conceptuală;

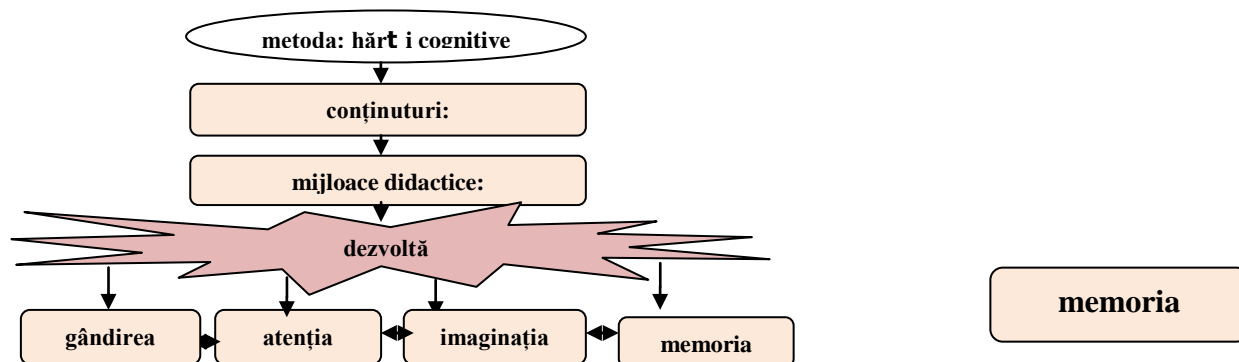
- **faza de organizare** presupune notarea structurată a ideilor din faza de brainstorming, grupând sintagmele-cheie după diverse criterii: importanță, relevanță, utilitate etc;

- **faza de așezare în pagină** asigură claritate, ușurință și accesibilitate pentru că, atât persoana care a creat harta conceptuală, cât și o altă persoană care nu știe despre ce este vorba, să înțeleagă ierarhizarea și legăturile dintre concepte;

- **faza de legătură** fixează relațiile de legătură dintre elemente, evidențiind conceptul-cheie și relațiile pe care le are în interiorul hărții cognitive, prin utilizarea săgeților;

- **faza de finalizare** constă în a oferi o imagine de ansamblu și de a detalia aspectul acesteia.

Astfel, se dezvoltă gândirea, crește capacitatea de cunoaștere, se extinde sfera cunoștințelor, se îmbogățește lexicul profesional și, prin urmare, se antrenează competențele de a înțelege și de a interpreta într-o formă laconică și concisă esența textului de specialitate. Aceste activități contribuie implicit la dezvoltarea gândirii, atenției, imaginației și memoriei.

Fig. 2.3. Impactul hărților cognitive asupra proceselor psihice

Așadar, hărțile cognitive stimulează gândirea vizuală, gândirea logică și operațiile acestora: analiza, sinteza, generalizarea și interpretarea. Hărțile cognitive crează, prin urmare, premise favorabile pentru dezvoltarea competențelor lectorale și, mai ales, ale celor de comprehensiune și interpretare, îmbogățind experiența perceptivă și facilitând achizițiile în sfera cunoașterii. Din aceste considerente, progresia interactivă a strategiilor receptiv-cognitive de analiză, de sinteză, de generalizare și de interpretare asigură, prin intermediul hărților cognitive, parcursul treptat de la lectura textelor de specialitate la comunicarea profesională.

Hărțile cognitive dezvoltă capacitatea de a gândi într-o limbă străină, devenind premise obligatorii pentru o lectură efektivă, care implică comprehensiune și interpretarea textelor de specialitate în scopul dezvoltării profesionale. Prin urmare, întrebuințarea reprezentărilor vizuale ilustrează conținutul gândurilor. Din aceste considerente, diagramele reprezintă mijloacele didactice, care reflectă conținutul global al textului, iar hărțile cognitive sunt metodele didactice aplicate în scopul de a dezvolta și de a evalua comprehensiunea și interpretarea textelor de specialitate.

Bibliografie

1. Arnheim, R., *Anschauliches Denken. Zur Einheit von Bild und Begriff*, DuMont Taschenbuch, Köln, 1996.
2. Cișman, A., Programul de formare C. Dezvoltatori de instrumente de evaluare a competențelor profesionale, Colegiul Tehnic „Dimitrie Leonida”, Iași, 2007.
3. Joița, E., *Formarea pedagogică a profesorului. Instrumente de învățare cognitiv-constructivistă*, E.D.P., București, 2007.
4. Neacșu, I., *Metode și tehnici de învățare eficientă*, Militara, București, 1990.
5. Schnotz, W., *Wissenserwerb mit logischen Bildern*, in: *Wissenserwerb mit Bildern*, Huber, Bern, 1994, p. 95–147.
6. Teorii ale învățării <http://www.qreferat.com/referate/psihologie/TEORII-ALE-INVATARI255.php> (vizitat 29.05.2014).
7. Weidenmann, B., *Informierende Bilder*, in: *Wissenserwerb mit Bildern. Instruktionale Bilder in Printmedien*, Huber, Bern, 1994, p. 9–58